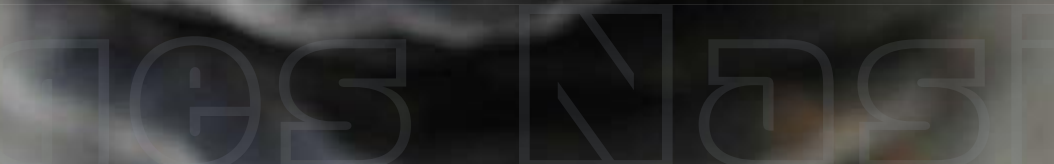

Vi kårer Norges

NASJONNA

Nå kan du selv være med og bestemme hvilken bergart som skal bli Norges nasjonalbergart. Gjennom www.geoportalen.no kan du først foreslå og deretter stemme frem din favoritt.

NASJONALBERGART

TEKST: Halfdan Carstens

Fra før av har vi et nasjonalmineral. Nå er det på tide at vi får en nasjonalbergart. Derfor inviterer Norsk Geologisk Forening i samarbeid med GeoPublishing AS alle norske steininteresserte til å være med i kåringen av en norsk nasjonalbergart. Resultatet vil bli offentliggjort i forbindelse med NGUs 150.årsjubileum i februar neste år.

Hensikten er å skape oppmerksomhet omkring geofaget generelt og omkring norsk "gråstein" spesielt. Ved å aktivisere det norske folk, og i sær norsk ungdom, tror vi det er lettere å skape interesse rundt geofagene og hva vi faktisk bruker norske bergarter til. Ved at konkurransen går over tid, og ved at vi også aktiviserer alle steininteresserte, vil den være et tiltak som kan trekkes inn i klasserommene, på studiestedene og på arbeidsplassene.

Ved å forankre prosessen rundt kåringen av vår nasjonalbergart i Norsk Geologisk Forening ønsker vi også at foreningen blir mer synlig – både i og utenfor det norske geomiljøet.

Kåringen av Norges nasjonalbergart vil derfor bli en viktig aktivitet på Geologiens Dag 15. september.

Absolutt alle kan delta i kåringen ved først å sende inn forslag til kandidater, og deretter være med i den rådgivende avstemningen. Det eneste du trenger er interesse og tilgang til Internett. Hvis du ønsker hjelp til å finne den rette bergarten, ligger det en rekke eksempler på norske bergarter på www.geoportalen.no/bergarter.

HVORDAN VELGER VI EN NASJONALBERGART?

Alle som er interessert i geologi og norsk stein inviteres til å delta i kåringen av Norges nasjonalbergart. Du

Foto: Halfdan Carstens

Dette er et flott eksempel på gneis som er en av de vanligste bergartene i Norge. Vi finner den der det er grunnfjell. Mange steder ligger den slik som her med glatte, fine flater hvor det vokser lav. Som svaberg ned mot sjøen er den derfor en uovertruffen ressurs for solslikkende badgjester. Gneis består av mineralene feltspat, glimmer og kvarts og er omdannet fra enten sedimentære bergarter (paragneis) eller fra metamorfe bergarter (ortogneis). Gneis kjennetegnes av en veksling mellom lyse og mørke lag. De lyse lagene består hovedsakelig av kvarts og feltspat, mens de mørke lagene for det meste består av glimmer. De karakteristiske båndene kan være fra noen cm til flere km brede.

kan sende inn ditt forslag ved å gå til www.geoportalen.no/norgesnasjonalbergart eller til www.geologi.no og klikke deg videre. Her finner du et skjema hvor du kan skrive forslaget og din egen begrunnelse for hvorfor nettopp denne bergarten bør være vår nasjonalbergart.

Alle forslagene må være sendt inn innen fredag 28. oktober. De vil deretter bli offentliggjort på www.geoportalen.no og gjennom GEO (nr 7, 12. november).

Juryen vil deretter legge til rette for en avstemning

Norges Nasjonalbergart

Foto: Halfdan Carstens

Det er ikke slik vi er vant til å se norsk stein. Men bergindustrien omsatte i fjor for ca. ni milliarder kroner (malm, industrimineraler, naturstein, grus, pukk, torv og kull), og vi finner gruver og dagbrudd over hele landet som sysselsetter nesten 5000 nordmenn, hovedsakelig i distriktene. I dette bruddet (Tvedalen) brytes larvikitt i store blokker som selges til Italia for videre bearbeiding og salg over hele verden. Larvikitt er en størkningsbergart som er dannet under høyt trykk og høy temperatur langt under overflaten. Bergarten består hovedsakelig av mineralet feltspat. Den kjennetegnes av et særegent og vakkert fargespill i feltspaten, og det er dette fargespillet som gjør den så verdifull.

Foto: Halfdan Carstens

Sandstein hører ikke med til de vanligste bergartene våre på land, men vi finner gode eksempler både på Hedmarken og i Finnmark (senprekambriske sandsteiner). På kontinentalsokkelen er sandsteiner derimot svært vanlig, og de har stor økonomisk betydning fordi sandstein er reservoarbergart i de aller fleste olje- og gassfeltene på norsk sokkel. Sandstein er en sedimentær bergart som har blitt avsatt i vann (elver, innsjøer, strender, deltaer, dypt vann) eller på land (ørken). Fordi sokkelens bergarter ikke finnes på land, er det bare mulig å studere bergartene i detalj ved å ta borekjerner. I disse prøvene kan geologen faktisk lukte oljen.

hvor alle som har lyst til å si sin mening kan gjøre det. Avstemningen vil du kunne følge kontinuerlig på www.geoportalen.no. Juryen vil ta meningsmålingen med i betraktning når den gjør sitt valg, men den vil ikke være

bundet av resultatet.

De som har sendt inn forslag på den bergarten som til slutt blir valgt som Norges nasjonalbergart vil være med i trekningen om fem flotte eksemplarer av vår nye nasjonalbergart montert på en plakett. Hver enkelt deltaker kan kun sende inn tre forslag hver.

KRITERIER

Det er i utgangspunktet ikke satt noen kriterier for hva som kreves av vår nasjonalbergart. De som ønsker å nominere en bergart må selv begrunne hvorfor de kommer med forslaget sitt. Noen vil kanskje mene det er rimelig at en bergart som er svært vanlig å finne over det meste av landet (for eksempel gneis) blir valgt. Andre kan igjen foreslå en bergart som er karakteristisk for den norske bergrunnen og for den geologiske utviklingen av landet, og som vi omtrent bare finner i vårt eget land (for eksempel koronitt). Andre muligheter er at vi kårer en bergart som har hatt stor kulturell eller økonomisk betydning opp gjennom historien (for eksempel kleberstein eller larvikitt).

JURYEN

En jury nedsatt av Norsk Geologisk Forening vil ta den endelige avgjørelsen om hvilken bergart som skal bli kåret til Norges nasjonalbergart. Juryen består av Arvid Nøttvedt, (foreningens president), Elen Roaldset (museumsdirektør ved Naturhistorisk museum), Morten Smelror (adm. direktør ved Norges geologiske undersøkelse), Bente Nyland (konstituert oljedirektør, OD), Øystein Rushfeldt (adm. direktør i Titania og formann i Bergindustriens landssammenslutning (BIL)), Torgeir T. Garmo (daglig leder for Fossheim Steinsenter i Lom og mangeårigt aktivt medlem i Norske Amatørgeologiers Sammenslutning (NAGS)), Kåre Kullerud (førsteamanuensis ved Universitetet i Tromsø), Øystein Jansen (amanuensis ved Bergen museum) og Halfdan Carstens (redaktør i GEO).

BERGART

En bergart tilsvarer som regel det vi i dagligtale kaller stein. En bergart er bygd opp av ett eller flere mineraler. Bergartene er dannet ved naturlige prosesser på eller under overflaten. Det skilles mellom tre hovedgrupper av bergarter ut fra hvordan de har blitt dannet: magmatiske bergarter (størkningsbergarter), metamorfe bergarter (omdannede bergarter) og sedimentære bergarter (avsetningsbergarter). Se www.geoportalen.no/bergarter for mer informasjon om bergarter. På undervisningsmodulen som Universitetet i Bergen har laget finner du en fin oversikt over de fleste bergartene som finnes i Norge. Læringsmodulen fra Universitetet i Tromsø viser gjennom animasjoner hvordan bergartene dannes.

Du kan finne en god engelskspråklig side med et eget billedgalleri her: <http://geology.about.com/od/rocks/a/whatisarock.htm>

Foto: Halfdan Carstens

Gråstein er ikke det offisielle navnet på en bergart. Gråstein er blitt en fellesbetegnelse på norsk stein der den er litt grå og kjedelig. Heldigvis er det mange unntak. Vi har masse stein som er langt fra grå. Norsk stein finnes i alle tenkelige farger, for eksempel rød (drammensgranitt), gul (sandstein), grønn (serpentinitt), blå (larvikitt), samt hvit (trondhjemit) og sort (xxx??).